

ВАЛТЕР ПЕНК
(100 години от неговото раждане)

Валтер Пенк е роден на 30.VIII.1888 г. във Виена. Син е на един от най-известните физикогеографи-геоморфолози Албрехт Пенк, професор във Виена и Берлин.

Обстоятелството, че В. Пенк произхожда от такова ерудирано семейство и фактът, че израства в непосредствена близост до Алпите, където се запознава в детайли с релефа на планината, постепенно създават у него силен характер и основа на голям бъдещ учен геоморфолог. Известно е, че неговото мислене е включвало и "невероятното", характерно качество за учения новатор.

През 1907 г. той постъпва във Виенския университет и попада под непосредственото влияние на един от най-известните геолози по това време — Едуард Зюс. През 1911 г. завършва с отличен успех Хайделбергския университет. В неговата дипломна работа по петрология ясно се открива бъдещият научен профил — "Отражението на дълбочинните процеси като причина за релефообразуването". Тази тема става основа и на книгата му "Природните сили във високите планини", излязла през 1912 г.

Посочените биографични бележки вероятно имат голямо значение, но проследявайки неговия кратък житейски път, трябва да признаем, че най-голямо значение за неговото бъдещо израстване имат пътешествията, т.е. непосредственото наблюдение и анализ на причините за формиране на релефа.

През 1908 г., заедно с баща си посещава САЩ — Флорида, Скалистите планини, Голямото Солено езеро и т.н. В Сан Франциско В. Пенк вижда непосредствените резултати и промени в релефа, причинени от катастрофалното земетресение през 1906 г. Грандиозни са неговите впечатления от вулканите и вулканския релеф, наблюдаван в Хавайските острови, Япония, Корейския полуостров, Гърция, Италия и Франция.

През 1912 г. младият геолог получава покана от Главната дирекция по минно дело на Аржентина, където се занимава с топографски измервания и геоложка картировка в Андийските Кордилери — Пуна да Атакама. За две години В. Пенк картира над 12 000 km², и то в силно пресечен район на Андите с върхове между 5 500 и 6 000 m. Прецизността на неговата работа се доказва през 70-те години, когато направените повторни нивелачни корекции са едва само няколко сантиметра! Тук в Андите се заражда идеята му за връзката на релефа с геоложкия строеж и новата тектоника.

През 1914 г. В. Пенк се връща в Германия и бива поканен за доцент в Лайпцигския университет, а през 1915 г. става професор в Истанбулския университет.

Богатите впечатления от Андите, Мала Азия и Европа, познването в детайли на други континенти, служат за основа на неговия труд "Морфоложки анализ". Този фундаментален труд е издаден от неговия баща, една година след смъртта на В. Пенк. Той умира на 23.IX.1923 г., едва навършил 35 годишна възраст.

Без да си поставяме за цел да правим цялостен анализ на творчеството на В. Пенк и неговия "Морфоложки анализ", бихме искали да посочим онези гениални изводи за времето си, които по-късно се приеха за основа на съвременната геоморфология:

1. Според В. Пенк, при изучаването на отделните форми на релефа могат да се установят ясно темповете на тектонските движения и тяхната посока.

2. В. Пенк достига до извода, че "при разрушаването от денудацията ... се създават корелативни отложения", едновъзрастни с образуваните форми. В такъв смисъл, тяхното системно изучаване пределно точно разкрива историята на развитието на релефа и разнообразието в неговите форми.

3. В. Пенк за първи път определи като теоретична постановка, че "изучавайки релефа, ние достигаме до структурата". Тази негова идея го прави основоположник на морфоструктурния анализ.

4. Пенк формулира основния закон в геоморфологията, че "за формирането на земния релеф и повърхност, решаващо значение има съотношението и интензитета на ендогенните и екзогенните преместени маси".

5. Той гениално схвана, че "хипсометричната разлика между две отделни точки от релефа, определят и стойността на енергията на релефа, която има пропорционални стойности".

Към тези основни теоретични постановки би следвало да добавим и неговите приноси в анализа на речните долини, формирането на пенеплените, развитието на подножните стъпала и т.н.

Трябва да се съгласим напълно с извода на съветския геоморфолог М. В. Пиотровски, според който "ученията на У. М. Дейвис и В. Пенк се явиха като кристали, хвърлени в пренаситения разтвор от знания". Тези кристали сега служат за основа на десетки направления, изграждащи науката Геоморфология, като придават безценен блясък на тази млада дисциплина, намерила своя верен път и признание.

Христо Константинов